

Hoe waarderen Nederlanders boerennatuur?

Door intensivering en schaalvergroting in de landbouw is de ruimte voor natuur op het platteland flink afgenomen en is het landschap eentoniger geworden. We weten eigenlijk heel weinig van wat de Nederlandse bevolking daarvan vindt, terwijl maatschappelijke steun cruciaal is voor initiatieven om biodiversiteit te vergroten, zowel publiek als privaat. In dit artikel verken ik hoe belangrijk natuur op het platteland wordt gevonden en hoe de waardering van boerennatuur kan worden versterkt.

In de afgelopen decennia is de soortenrijkdom in het agrarisch cultuurlandschap flink afgenomen, in Nederland maar ook elders. Een belangrijke oorzaak is de intensivering en schaalvergroting in de landbouw, in gang gezet na de Tweede Wereldoorlog. De landbouw is flink productiever geworden. Veel van de maatregelen die hieraan hebben bijgedragen – vergroting van de veestapel, het gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen, monoculturen, mechanisatie, het straktrekken van beken, verlaging van het waterpeil, het vroeger, vaker en grootschaliger maaien et cetera – hebben er ook toe geleid dat er steeds minder ruimte is voor natuur en dat de basiskwaliteit van habitats is verslechterd (Stoate et al., 2009; Runhaar et al., 2017). Daardoor zijn plantensoorten verdwenen of sterk achteruitgegaan (Benton et al., 2002; Soons et al., 2005; De Snoo et al., 2012). Boerenlandvogels zijn zeer sterk afgenomen (Kleijn et al., 2010; CLO, 2017). Hetzelfde geldt voor insecten zoals vlinders (CLO, 2018) en vele andere soortgroepen. De achteruitgang in biodiversiteit en landschapskwaliteit op het platteland (hierna: ‘boerennatuur’) heeft in de politiek, de landbouw- en voedselsector en de natuurbeweging tot veel discussie geleid.

In dit artikel ga ik in op hoe de burger de verschraling van de boerennatuur ervaart. Inzicht in de waardering van boerennatuur door Nederlandse burgers is nodig om te kunnen vaststellen in hoeverre het thema wordt gesteund en welke aanknopingspunten er zijn om Nederlanders te mobiliseren om direct of indirect bij te dragen aan het behoud en herstel van boerennatuur.

Die maatschappelijke steun is nodig is om boerennatuur op politieke en maatschappelijke agenda's te houden en voor de legitimering van publieke en private initiatieven gericht op herstel ervan.

Dit is niet de eerste studie naar de waardering van (boeren)natuur door Nederlandse burgers (zie bijvoorbeeld Buijs & Volkers, 1997; De Bakker et al., 2007; Hazeleger et al., 2015). Een recente Wageningse studie (De Boer & Langers, 2017) wijst uit dat de Nederlandse bevolking natuur in meer algemene zin minder belangrijk vindt dan andere beleidsthema's als gezondheidszorg (zie ook De Bakker et al., 2007). Binnen de verschillende categorieën van natuur scoort natuur op het platteland qua ervaren belang laag. Als specifiek wordt gevraagd naar de waardering van boerennatuur *an sich*, dus niet het relatieve belang, laten diverse studies een ander beeld zien. Op basis van een recente survey constateren Buijs et al. (2019) dat een groot deel van de Nederlanders (64% van de respondenten) zich zorgen maakt om ontwikkelingen in het landelijk gebied, wat weliswaar breder is dan platteland maar toch een indicatie geeft. De belangrijkste zorgen betreffen het verdwijnen van bloemen, vogels en insecten en dat van bomen, heggen en houtwallen; ontwikkelingen die zich juist op het platteland hebben afgespeeld (Runhaar et al., 2017) en die typerend zijn aangeduid met de term ‘landschapspijn’.

Minder bekend is welke aspecten van boerennatuur wel en niet worden gewaardeerd en hoe de waardering van boerennatuur door burgers kan worden verklaard en versterkt. In dit artikel diep ik deze vragen verder uit. Ik ba-

biodiversiteit
landbouw
burger
waardering
gedrag

H.A.C. (Hens) Runhaar
Bos- en Natuurbeleid,
Wageningen University
and Research & Copernicus
Instituut voor Duurzame
Ontwikkeling, Universiteit
Utrecht, Princetonlaan 8a,
3584 CB Utrecht,
h.a.c.runhaar@uu.nl

Foto: **Wilma van der Loo**.
Akkerrand bij Wageningen.

seer me daarbij op een studie waarvan resultaten eerder zijn gepubliceerd in twee internationale, wetenschappelijke artikelen (Runhaar *et al.*, 2019b en Runhaar *et al.*, 2019a). Ik vat de belangrijkste inzichten samen, gegroepeerd rondom de bovengenoemde vragen en geconcentreerd op hun belang voor de Nederlandse situatie.

Onderzoeksaanpak

Om de waardering van boeren natuur te operationaliseren, is uitgegaan van de intrinsieke waarde (boeren natuur zélf is belangrijk en moet daarom beschermd worden), de esthetische waarde (boeren natuur is mooi en fijn om te beleven) en de instrumentele waarde (de na-

Tabel 1 Operationalisering van waarderings van en attitudes tegenover boeren natuur. Bron: Runhaar *et al.*, 2019b; Runhaar *et al.*, 2019a.

Table 1 Operationalisation of valuations of and behaviour towards agricultural biodiversity. Source: Runhaar *et al.*, 2019b; Runhaar *et al.*, 2019a.

VARIABLE	ITEMS
Waardering	
Intrinsieke waarde	Ik vind het belangrijk om akkernatuur te beschermen voor onze kinderen en toekomstige generaties Ik vind het belangrijk om zeldzame soorten op het platteland te beschermen Op elke akker moet een rand vrijgehouden worden voor wilde planten en dieren Boeren moeten de natuur op hun land zoveel mogelijk beschermen
Esthetische waarde	Ik vind het belangrijk om meer vogels te zien op het platteland Boeren moeten bloemrijke akkerranden aanleggen om het landschap mooier te maken Ik geniet graag van een mooi en afwisselend platteland
Instrumentele waarde	Ik vind het belangrijk om zoemende bijen en fluitende vogels te horen op het platteland Alleen nuttige insecten die bijvoorbeeld bestuiven of ziekten bestrijden hoeven beschermd te worden Boeren hoeven alleen natuur te beschermen als dat de productie verbetert Ik zou het jammer vinden als boeren minder geld kunnen verdienen omdat stukken vruchtbaar akkerland gebruikt worden voor natuur
Gedrag	
Eigen gedrag	Ik ben bereid meer te betalen voor groenten en fruit die op een natuurvriendelijke manier zijn geteeld Ik koop biologische zuivel Ik koop biologisch vlees Ik koop producten van natuurvriendelijke boeren Ik stimuleer vrienden en familie om natuurvriendelijke producten te kopen
Gedrag van anderen	Ik vind dat er strengere eisen voor natuurbehoud moeten worden gesteld voor het krijgen van landbouwsubsidies Ik vind dat de overheid strengere natuur- en milieuregels voor boeren moet invoeren Ik ben bereid geld te geven aan organisaties die natuur op het platteland beschermen Mijn stemgedrag wordt bepaald door wat politieke partijen willen doen voor agrarische natuur Ik ben bereid een petitie te tekenen om akkernatuur te beschermen (bijvoorbeeld op Facebook)

tuur levert bestuiving door insecten, natuurlijke plaagbestrijding door sluipwespen et cetera (Runhaar et al., 2019a). Daarnaast is gekeken naar (voorgenomen) gedrag, zowel in ‘passieve’ zin (steun aan bijvoorbeeld strengere eisen vanuit de overheid voor de bescherming van boerennatuur) als in ‘actieve’ zin (bereidheid om zélf bij te dragen aan boerennatuur door bijvoorbeeld natuurvriendelijk voedsel te kopen). Beide variabelen zijn geoperationaliseerd aan de hand van stellingen (zie tabel 1), waarop respondenten op een achtpuntsschaal konden reageren (van ‘helemaal mee oneens’ tot ‘helemaal mee eens’ plus de mogelijkheid ‘niet van toepassing’). Verklaringen voor de waardering van boerennatuur worden gezocht in de verbondenheid die mensen voelen met het platteland en in fundamentele waardenpatronen die ook door middel van stellingen zijn gemeten (zie Runhaar et al., 2019a, Supplementary materials).

Data zijn verzameld via een online enquête die in september 2017 onder drie categorieën respondenten is uitgezet:

- **Studenten:** HBO- en WO-studenten van een breed scala aan opleidingen en instellingen, via docenten en opleidingscoördinatoren (n = 342).
- **Milieuprofessionals:** mensen die werkzaam zijn in het brede milieudomein (natuur maar ook afval, energie et cetera) via mailings door de VVM (Vereniging van Milieuprofessionals; landelijk), De Groene Peiler (samenwerkingsverband van de twaalf provinciale Natuur- en Milieufederaties; provinciaal maar landsdekkend) en via het Magienetwerk (lokaal; gemeente Utrecht)(n = 698).
- **Natuurliefhebbers:** mensen die specifiek geïnteresseerd zijn in en veelal professioneel actief zijn op het gebied van natuur en landschap via de Nature Today-portal (landelijk)(n = 738).

Er zit waarschijnlijk enige overlap tussen de laatste twee categorieën. De drie groepen respondenten zijn niet representatief voor de gemiddelde Nederlander. Na een eerste vragenlijst ontvingen respondenten een vervolgvragenlijst, voorafgegaan door een kort filmpje van circa 1,5 minuut. Er waren vier verschillende filmpjes. Elk filmpje begon met een korte inleiding waarin de ontwikkelingen op het platteland en de gevolgen voor boerennatuur werden geschetst. In drie filmpjes stond vervolgens een bepaalde waarde van boerennatuur centraal: de intrinsieke, de esthetische of de instrumentele waarde (te bekijken via tiny.cc/intrinsiek, tiny.cc/esthetisch en tiny.cc/instrumenteel). Een vierde filmpje liet alleen de ontwikkelingen op het platteland zien (tiny.cc/ontwikkelingen). Als ‘casus’ is uitgegaan van bloemrijke akkerranden, waaraan elk van de waardes kan worden gekoppeld. De filmpjes waren zoveel mogelijk gelijk, met uitzondering van de genoemde argumenten over de waarde van de akkerranden. Doel van de filmpjes was om na te gaan of mensen gevoelig zijn voor informatie over de waarde van boerennatuur én of het uitmaakt welke waarde van boerennatuur wordt benadrukt. Uitnodigingen om deel te nemen aan de enquête zijn verspreid via mailings en digitale nieuwsbrieven. Dit leverde een relatief lage respons op (5-9% in de eerste meting en 4% in de tweede meting; zie Runhaar et al., 2019b), maar voldoende om statistische analyses te kunnen doen.

Resultaten

Intrinsieke en esthetische waarde wél belangrijk, instrumentele niet

Studenten, milieuprofessionals en natuurliefhebbers blijken de intrinsieke en esthetische waarde van boerennatuur redelijk belangrijk te vinden, maar de instrumentele waarde niet (zie tabel 2; deze bevinding is vergelijkbaar met eerdere bevindingen van Buijs & Volker (1997)).

‘Redelijk’ is gebaseerd op de bevinding dat de meeste respondenten het ‘een beetje eens’ zijn met de stellingen die hen zijn voorgelegd (zie tabel 1). Waarderingen onder studenten zijn wat minder uitgesproken dan die onder de andere twee groepen.

Fundamentele waardepatronen verklaren waarderingen, althans onder studenten. Om verklaringen te vinden voor deze waarderingen zijn statistische (multiple regression-)analyses gemaakt van één van de responsgroepen: de studenten. We kozen

Tabel 2 Waardering van en gedag ten opzichte van boerenatuur. Gemeten op een 8-puntschaal: 1 = helemaal mee oneens; 2 = mee oneens; 3 = een beetje mee oneens; 4 = eens noch oneens; 5 = een beetje mee eens; 6 = mee eens; 7 = helemaal mee eens; 8 = niet van toepassing. Bron: Runhaar et al., 2019b.

Table 2 Valuations of and behaviour towards agricultural biodiversity. Source: Runhaar et al., 2019b.

WAARDERINGEN EN ATTITUDES NAAR RESPONSGROEP	N	GEMIDDELD	STANDAARD-DEVIATIE
Intrinsieke waarde			
Studenten	342	5,0716	1,13705
Milieuprofessionals	698	5,8990	1,01345
Natuurlijkheidshebbers	738	5,8442	1,30887
Esthetische waarde			
Studenten	342	4,8838	1,14533
Milieuprofessionals	698	6,0802	0,84092
Natuurlijkheidshebbers	738	6,0437	1,14777
Instrumentele waarde			
Studenten	342	3,6053	1,24138
Milieuprofessionals	698	2,8429	1,27877
Natuurlijkheidshebbers	738	2,7565	1,53296
Attitude – eigen gedrag			
Studenten	342	4,4000	1,63904
Milieuprofessionals	698	5,5398	1,37910
Natuurlijkheidshebbers	738	5,3902	1,87507
Attitude – gedrag van anderen			
Studenten	342	4,1515	1,60705
Milieuprofessionals	698	5,4172	1,46058
Natuurlijkheidshebbers	738	5,1808	1,68012

voor deze categorie omdat we hierbij de minste verschillen verwachtten in achtergrondkenmerken die mogelijk een versturende invloed hebben (zie Runhaar et al. (2019a) voor meer informatie over de uitgevoerde statistische analyses.) De fundamentele waarde van ‘universalisme’ (die gelijke behandeling van mensen en een zorgplicht voor de natuur benadrukt) bleek de belangrijkste verklaring voor waarderingen van boerennatuur: in positieve zin als het gaat om de intrinsieke en esthetische waarde en in negatieve zin als het gaat om de instrumentele waarde. Andere fundamentele waarden zoals ‘veiligheid’ of ‘gehoorzaamheid’ bieden geen of een veel kleinere verklaring (Runhaar et al., 2019a).

Bescheiden bereidheid om bij te dragen

Milieuprofessionals en natuurliefhebbers zijn in bescheiden mate bereid om zelf, passief of actief, bij te dragen aan boerennatuur (tabel 2). Studenten zijn dat minder, hoewel ze ten aanzien van één item, de bereidheid om meer te betalen voor natuurvriendelijk voedsel, wél hoger scoren. Enige sociale wenselijkheid zou hier een rol kunnen spelen omdat dit antwoord niet consistent is met het kopen van biologische producten (Runhaar et al., 2019a). De bescheiden bereidheid om zelf bij te dragen aan boerennatuur is consistent met een eerdere studie van Langers & Goossen (2014) en van De Boer & Langers (2017), maar niet met een meer recente survey door Buijs et al. (2019) waaruit een veel hogere bereidheid van burgers bleek om meer te betalen voor producten van boeren met een meer natuurvriendelijke bedrijfsvoering. Mogelijk komt dit doordat de publieke aandacht voor de afname van boerennatuur is toegenomen na het afnemen van de survey uit dit artikel; zo verscheen de ‘Duitse insectenstudie’ waaruit een afname van insecten van 75% in bijna 30 jaar tijd bleek (Hallmann

et al., 2017) ná de survey in de media. De overheid wordt gezien als de meest verantwoordelijke als het gaat om (het beschermen van) natuur op het platteland (tabel 3; zie ook De Boer & Langers (2017) en Buijs et al., (2019)). De respondenten kennen aan landbouwbedrijven wat meer verantwoordelijkheid toe dan in eerdere enquêtes naar voren kwam, mogelijk door de specifieke focus op boerennatuur in plaats van op natuur in natuurgebieden (De Boer & Langers, 2017) of op landschap (Buijs et al., 2019). Onder studenten hangen attitudes significant samen met de waarderingen van boerennatuur: positief voor intrinsieke en esthetische waarden en negatief voor instrumentele waarden (Runhaar et al., 2019a). Anders gezegd: studenten die de instrumentele waarde van boerennatuur relatief belangrijk vinden zijn minder bereid zelf bij te dragen aan die natuur en steunen in mindere mate regelgeving voor een betere bescherming van boerennatuur. Waarschijnlijk is de achterliggende gedachte dat het in de boer zijn of haar eigen belang is om gebruik te maken van functionele natuur en dat hij of zij dan niet hoeft te worden gestimuleerd om dit ook te doen. Verder hebben studenten, opgegroeid op het platteland en/of met een relatief hoge verbondenheid met dat platteland, een significant lagere bereidheid om actief of passief bij te dragen aan boerennatuur (Runhaar et al., 2019a). Deze studenten staan dicht bij de boer, wat er kennelijk voor zorgt dat ze minder vaak vinden dat de boer moet worden gestimuleerd om méér voor boerennatuur te doen (Schuurbijs et al., 2019).

Informatie versterkt waardering, maar benadrukken instrumentele waarde werkt averechts
Van de vier filmpjes heeft het filmpje waarin de intrinsieke waarde van boerennatuur werd benadrukt statis-

Tabel 3. Verantwoordelijken voor het beschermen van boerennatuur. Gemeten op een 5-puntschaal:

1 = hoofdverantwoordelijk;
 2 = medeverantwoordelijk;
 3 = niet of nauwelijks verantwoordelijk;
 4 = geen van allen, ik vind het niet belangrijk;
 5 = geen mening/ik weet het niet.

Table 3 Responsibilities for the protection agricultural biodiversity.

	DE EU	DE NEDERLANDSE OVERHEID	LANDBOUW-BEDRIJVEN	NATUUR-ORGANISATIES	HET OVERIGE BEDRIJFS-LEVEN	BURGERS
Studenten (N = 342)						
Gemiddeld	2,29	1,46	1,65	2,12	2,45	2,36
Standaarddeviatie	0,754	0,638	0,607	0,756	0,682	0,674
Milieuprofessionals (N = 698)						
Gemiddeld	2,03	1,44	1,63	2,03	2,26	2,05
Standaarddeviatie	0,717	0,589	0,573	0,634	0,688	0,600
Natuur liefhebbers (N = 738)						
Gemiddeld	1,98	1,48	1,69	2,14	2,26	2,08
Standaarddeviatie	0,804	0,679	0,654	0,762	0,688	0,687

tisch significant het meeste effect op het belang dat men toekent aan boerennatuur (paired samples t-testen; $p < 0.01$; zie Runhaar *et al.*, 2019b). Het benadrukken van de intrinsieke waarde vergroot het toch al redelijk hoge belang dat milieuprofessionals en natuurliefhebbers aan de intrinsieke waarde van boerennatuur toekennen, maar heeft geen invloed op het belang dat studenten hieraan hechten. Óók vergroot informatie over de intrinsieke waarde onder studenten en milieuprofessionals het (toch al redelijk grote) belang dat men toekent aan de esthetische waarde van boerennatuur (Runhaar *et al.*, 2019b). Het analytische onderscheid tussen intrinsieke en esthetische waarde van boerennatuur lijkt in de praktijk daarom minder eenduidig (hoewel niet uitgesloten kan worden dat er een effect is uitgegaan van de visuele aspecten van de filmpjes; hoewel we bij het

‘intrinsieke filmpje’ zo neutraal mogelijke beelden hebben gekozen kunnen die toch hebben geappelleerd aan esthetische waarderingen; zie bijvoorbeeld Mathisen & Prebensen, 2013). Wél is het zo dat zuiver inspelen op de esthetische waarde van boerennatuur geen effect lijkt te hebben; dit filmpje sorteerde geen significante effecten op waarderingen van boerennatuur onder de respondenten. Dat is opmerkelijk, omdat de esthetische waarde op zich wel redelijk belangrijk wordt gevonden. Informatie over de instrumentele waarde van boerennatuur heeft onder studenten, vrouwen en mensen met een lage binding met het platteland een contra-intuïtief effect: het leidt er níet toe dat deze groep deze waarde van boerennatuur belangrijker gaat vinden, maar dat zij juist de intrinsieke en esthetische waarde van boerennatuur meer gaan waarderen ($p < 0.05$). Dit is een interessante bevin-

ding omdat er vanuit beleid en wetenschap vaak wordt ingezet op het benoemen en kwantificeren van de instrumentele waarde van natuur als argument voor natuurbescherming ('ecosysteemdiensten', 'natuurlijk kapitaal'). Voor bovengenoemde groepen Nederlanders suggereert het gevonden effect juist een tegenreactie op het puur economisch benaderen van natuur. Dat verdient uiteraard nader onderzoek. Mocht blijken dat deze bevinding voor een brede groep Nederlanders geldt dan zou, vanuit het oogpunt van draagvlak, in beleid en publieke en private initiatieven voor meer natuurvriendelijke of natuurinclusieve landbouw vooral de intrinsieke en esthetische waarde van natuur moeten worden benadrukt. De filmpjes hebben geen invloed op attitudes. Mogelijk waren deze filmpjes hiervoor te kort.

Onbekend maakt onbemind en iets bekender maakt iets beminderd?

Statistische analyses laten zien dat de filmpjes de meeste invloed hebben op respondenten die opgegroeid zijn in een grote stad en geen invloed op respondenten die juist op het platteland of in een dorp zijn opgegroeid ($p < 0.05$; zie Runhaar *et al.*, 2019b). Daarentegen hebben de filmpjes de minste invloed op natuurliefhebbers (slechts één significant effect); bij hen versterkt informatie over de intrinsieke waarde van boeren natuur alleen het toch al relatief hoge belang dat deze groep aan die waarde toekent (Runhaar *et al.*, 2019b). Deze groep is niet gevoelig voor informatie over de esthetische of instrumentele waarde van boeren natuur. Dat zou kunnen worden verklaard door het naar verwachting hogere kennisniveau van deze groep als het gaat om de ontwikkelingen in landschap en biodiversiteit op het platteland. Een factor die niet is meegenomen, maar wel een rol zou kunnen spelen is hoe mensen boeren waarderen: voor een niet-geïnformeerde stedeling is het makkelijker

roepen dat boeren natuurvriendelijker moet werken dan voor iemand die weet hoe de agrarische sector werkt en welke beperkingen veel boeren zien om natuurvriendelijker te werken (Schuurbijs *et al.*, 2019). Dit zou nader moeten worden onderzocht.

Implicaties en discussie

De bovenstaande inzichten zijn geenszins representatief, omdat slechts drie categorieën Nederlanders zijn bevestigd en de respons relatief laag was. Ook is maar één vorm van boeren natuur onderzocht (bloemrijke akkerranden) en is een beperkt aantal stellingen gebruikt om de waarderingen van boeren natuur te meten. Desalniettemin heeft het onderzoek een aantal interessante observaties opgeleverd die aanvullend en verdiepend zijn op eerdere surveys.

Ten aanzien van de aspecten van boeren natuur die wel en niet worden gewaardeerd is de eerste conclusie dat milieuprofessionals en natuurliefhebbers en in mindere mate studenten de intrinsieke en esthetische waarde van boeren natuur redelijk belangrijk vinden. De instrumentele waarde wordt niet belangrijk gevonden. Als deze bevinding voor de Nederlandse burger in het algemeen geldt, dan impliceert dit dat het wellicht effectiever is om gedifferentieerd te appelleren aan de verschillende waarden van boeren natuur om steun te mobiliseren voor versterking daarvan. Voor burgers dienen dan de intrinsieke en esthetische waarde voorop te staan, voor boeren en agri- en foodbedrijven de instrumentele. Een concept als natuurinclusieve landbouw (EZ, 2014) en deels ook kringlooplandbouw (LNV, 2018) probeert alle drie te verenigen. Vervolgonderzoek is nodig om na te gaan of het mogelijk én effectief is om met één concept te proberen het draagvlak voor de verschillende waarden of vormen van boeren natuur te vergroten.

Een tweede conclusie is dat de waardering van boeren

natuur zich niet lijkt te vertalen in een grote bereidheid onder de ondervraagde groepen om zelf een bijdrage te leveren aan het behouden en versterken van boeren natuur. Een recente survey door Buijs *et al.* (2019) laat echter zien dat de (betalings)bereidheid om bij te dragen aan herstel van boeren natuur flink toegenomen lijkt te zijn. Mijn aanbeveling is om nader te onderzoeken in hoeverre dit samenhangt met een mogelijk toenemend bewustzijn onder Nederlanders van de achteruitgang in boeren natuur.

Als het gaat om verklaringen van waarderingen van boeren natuur is een derde conclusie dat fundamentele waardepatronen de beste voorspellers zijn van de waardering van boeren natuur.

Ten aanzien van de invloed van informatieverstrekking suggereert het onderzoek dat onder studenten, vrouwen en mensen met een lage verbondenheid met het platteland het benadrukken van de instrumentele waarde van natuur averechts werkt; dit heeft geen invloed op de toch al lage waardering van deze waarde, maar versterkt de waardering van de intrinsieke waarde. Om deze groepen burgers méér te betrekken bij boeren natuur lijkt het daarom voor de hand te liggen méér te communiceren over de intrinsieke waarde van boeren natuur: beschermen van boeren natuur is belangrijk vanwege die natuur zelf (en ook omdat die mooi wordt gevonden). Dit staat haaks op het discours onder ecologen en natuurbe-

schermers waarin juist de instrumentele waarde van natuur wordt benadrukt als argument voor natuurbescherming. Wellicht werkt dit argument wél onder beleidsmakers en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, maar niet onder burgers, zo blijkt uit dit onderzoek.

Een laatste, voorzichtige conclusie is dat de invloed van informatie op de waardering van boeren natuur samenhangt met het kennisniveau ten aanzien van boeren natuur. Op mensen die verder af staan van boeren natuur hadden de filmpjes de meeste invloed, op natuurliefhebbers het minste. Ook gezien de bevindingen van Buijs *et al.* (2019) is het zinvol om de relatie tussen gerichte kennisverstrekking, achtergrondinformatie, waardering van boeren natuur en de bereidheid om bij te dragen aan herstel van die natuur nader te onderzoeken. Daarbij kan het interessant zijn om meerdere waarden van boeren natuur in de analyse te betrekken, zoals behoud van cultuurhistorie en regionale identiteit.

De auteur dankt dr. Arjen Buijs, prof. David Kleijn, dr. Piety Runhaar en Simon Vink van Wageningen University & Research en dr. Machiel Bouwmans van de Hogeschool Utrecht voor hun bijdrage aan de opzet van de studie en hun bijdragen aan de wetenschappelijke publicaties die daarover verschenen.

Summary

How do Dutch citizens appreciate nature in agricultural landscapes?

Hens Runhaar

biodiversity, agriculture, citizen, valuation, behaviour

Species richness and abundance in Dutch agricultural landscapes has substantially declined due to agricultural intensification and scale enlargement. As a consequence, less space has become available for nature. Also, agricultural landscapes have become more monotonous. Relatively little is known about how the Dutch population experiences these developments. This is pro-

blematic because societal support is crucial for public and private initiatives to enhance agricultural biodiversity. In this paper I evaluate how important agricultural biodiversity is for three categories of Dutch citizens (students, environmental professionals and nature lovers),

what explains these valuations and how the appreciation of agricultural biodiversity can be enhanced via the provision of information, delivered via short movies.

Literatuur

- Benton, T.G., D.M. Bryant, L. Cole & H.Q.P. Crick, 2002.** Linking agricultural practice to insect and bird populations: a historical study over three decades. *Journal of Applied Ecology* 39: 673-687.
- Buijs, A.E. & C.M. Volker, 1997.** Publiek draagvlak voor natuur en natuurbeleid. Wageningen. DLO-Staring Centrum.
- Buijs, A., W. Nieuwenhuizen, F. Langers & H. Kramer, 2019.** Nationale landschapsenquête. Onderzoek naar visies en waardering van de Nederlandse bevolking over het landelijk gebied in Nederland. Wageningen. Wageningen Environmental Research, rapport 2937.
- CLO, 2017.** Trend van boerenlandvogels 1960-2015. clo.nl/indicatoren/nl147908-boerenlandvogels.
- CLO, 2018.** Trend van dagvlinders 1990-2017. clo.nl/indicatoren/nl1386-trend-van-dagvlinders.
- De Bakker, H.C.M., C.S.A. van Koppen & J. Vader, 2007.** Het groene hart van burgers: het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid. Wageningen. Alterra, rapport 47.
- De Boer, T.A. & F.L. Langers, 2017.** Maatschappelijk draagvlak voor natuurbeleid en betrokkenheid bij natuur in 2017. Wageningen. Wageningen University & Research, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.
- De Snoo, G.R., N. Naus, J. Verhulst, J. van Ruijven & A.P. Schaffers, 2012.** Long-term changes in plant diversity of grasslands under agricultural and conservation management. *Applied Vegetation Science* 15(3): 299-306.
- EZ, 2014.** *Natuurlijk verder. Rijksnatuurvisie 2014*. Den Haag. Ministerie van Economische Zaken.
- Hallmann, C.A., M. Sorg, E. Jongejans et al., 2017.** More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas. *PLoS ONE* 12(10): 1-21. doi.org/10.1371/journal.pone.0185809
- Hazeleger, E., P. Timmermans, T. de Beer & A. Ettema, 2015.** Natuurbeleving in Overijssel. Onderzoek naar de beleving, wensen en bijdrage van inwoners en ondernemers aan natuur en landschap. Amsterdam. TNS Nipo.
- Kleijn, D., H. Schekkerman, W.J. Dimmers et al., 2010.** Adverse effects of agricultural intensification and climate change on breeding habitat quality of Black-tailed Godwits *Limosa l. limosa* in the Netherlands. *Ibis* 152: 475-486.
- Langers F. & M. Goossen, 2014.** Beleving van de weidevogelproblematiek in Nederland. Wageningen. Alterra.
- LNV, 2018.** Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden. Nederland als koploper in kringlooplandbouw. Den Haag. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
- Mathisen, L. & N.K. Prebensen, 2013.** Dramatizing an event through a promotional film: testing image effects. *Journal of Travel and Tourism Management* 30(7): 672-689.
- Runhaar, H.A.C., Th.C.P. Melman, F.G. Boonstra et al., 2017.** Promoting nature conservation by Dutch farmers: A governance perspective. *International Journal of Agricultural Sustainability* 15(3): 264-281.
- Runhaar, H., A. Buijs & P. Runhaar, 2019a.** What explains citizens' valuations of and attitudes towards agricultural biodiversity? Results of an exploratory survey of Dutch students. *NJAS - Wageningen Journal of Life Sciences*, 89, [100303]. doi.org/10.1016/j.njas.2019.100303
- Runhaar, H., P. Runhaar, M. Bouwmans et al., 2019b.** The power of argument. Enhancing citizen's valuation of and attitude towards agricultural biodiversity. *International Journal of Agricultural Sustainability* 17(3): 231-242.
- Soons, M.B. & W.A. Ozinga, 2005.** How important is long-distance seed dispersal for the regional survival of plant species? *Diversity and Distributions* 11: 165-172.
- Schuurbiers, M., R. Grashoff & H. Runhaar, 2019.** Een landbouwtransitie vraagt om systeemdenken. *Milieu, Het Dossier* 25(3): 41-45.
- Stoate, C., A. Báldi, P. Beja et al., 2009.** Ecological impacts of early 21st century agricultural change in Europe – a review. *Journal of Environmental Management* 91: 22-46.